بۆ گوڵی لاولاو ***“TO DAFFADILLS”***

سوود لێوەرگرتنی ئایدیایە ،یاخود وەرگێڕانە

Latif saeed noori
M . A.Literature

ثێشةكى

گۆران وەکو شاعیرێك و نووسەرێکی باڵا لە مەیدانی بەرینی ئەدەبی کوردیدا زەمینەیەکی پتەو و شکۆداری دروست کردووە . کاتێ ناوی گۆران دێ ئەوا بە بێ دوو دڵی مەبەست قوتابخانەیەکی ئەدەبی تایبەتییە لە ئەدەبی کوردیدا . ئەم قوتابخانەیەش پێویستی بە مەلەوانزانێکی لێ هاتوو و شارەزا هەیە بۆ پشکنینی گەوهەر و لێکۆڵنەوە و هەڵسەنگاندنی بەرهەمەکانی، شارەزایانی ئەدەبی کوردیش بێ وچان دەکۆشن و درێغییان نەکردووە، بەڵام گۆران وەکو دەریایەکی بێ بن گەوهەری لە بن نایێ، هەرچەنی لێ هەڵگۆزی هەر دەوڵەمەند ترە. ئەم باسە کورتەش بریتییە لە لێکۆڵینەوە و بەراورد کردنی هەڵبەستێکی گۆران لەگەڵ هەڵبەستێکی هونەری ئینگلیزی ((رۆبەرت هەرك))دا، بە نیازی دەرخستنی لایەنی وەرگێڕان لە هەڵبەستەکەدا و بەراورد کردنی واتای هەردوو هەڵبەستەکە و ڕوون کردنەوەی گرنگی ئەم هەڵبەستە وەکو نموونەیەك لە هەڵبەستی وەرگێڕاو و کار تێکردنی بینای شیعری ئینگلیزی لە سەر شیعری گۆران.

I

نووسەر هەر چەندە پتر ئاگادار ئەدەبی گەلانی تر بێت، ئەوە بێ گومان ئەو ئاگادارییە دەبێتە هۆکارێکی دی بۆ دەوڵەمەند کردنی بیری ئەو نووسەرە و بیرۆکەکانی فراوانتر و قوڵتر دەبن، بگرە پتر فەلسەفەی خۆی دەنوێنێ، بۆی هەیە ئەوەش ببێتە زادەی ئیاهامی بیرێکی نوێ و بەرهەمێکی نایاب، ێچونکە هەر ئەو ئاشنایەتییە دەبێتە هۆی کردنەوەی دەرگایەکی بەر بڵاو و فراوان لە ئیلهام و سۆز و تاقی کردنەوەی وێژەیەکی نوێ بۆ نووسەر، خۆ ئەگەر ئەو نووسەرە شاعیربێ و زانیارییەکی تەواوی لەو زمانە بێگانەیەدا هەبێ کە مامەڵەی لەگەڵدا دەکات، ئەوا دڵنیابە دەتوانێ هەوڵی بەکارهێنانی تەکنیك و هەموو شێوە شیعری و جونکارییە زمانەوانییەکانی ئەو زمانە بە شێوەیەك بهێنێت یان بیگۆڕێتە سەر زمانی زگماکی خۆی کە مۆرکێکی نوێ بە سەر

هەڵبەست و بزووتنەوەی ویژەیی سەردەمەکەی خۆی بچەسپێنێ. گۆرانیش وەکو رۆشنبیرێکی هەستیار و ئەدیبێکی زرنگ و شاعیرێکی بلیمەت هەمیشە رۆحی تینووی بیرۆکەی قووڵ و فراوان و بە سوود بووە، ئەسرەوت بە دوای دۆزینەوەی واتای تازە و بەرهەمی سوود بەخشدا وێڵ بووە. دەیویست چاوی رۆشنبیران و تازە قوتابیانی ئەدەبی سەردەمەکەی بە کلی بەرهەمی رۆشنبیران و ئەدیبانی گەلانی وڵاتانی پێشکەوتوو برێژێ. بۆیە وەکو ئەدیبێکی مولتەزم بەرامبەر بە مەسەلەی نەتەوە و وڵاتەکەی دادەنرێت، لە کاتێکدا کە نەخوێندەواری رەشماڵی بە سەرتا پای وڵاتەکەماندا کێشابوو، گۆران هەوڵی ئەوەی دەدا لە ئەدەبی گەلانی ترەوە کورتە چیرۆك و وتار و هۆنراوە وەرگێرێتە سەر زمانی کوردی، بەڵکو ببێتە هۆیەکی پاڵپشت بۆ رابوون و هۆشیار بوونەوەی نەتەوەکەی. لە ساڵی ١٩٥٣ دا نۆ چیرۆکی لە بەرهەمی قەڵەمی چیرۆکنووسە بە ناو بانگەکانی وەرگێراوەتە سەر زمانی کوردی و لە ژێر ناوونیشانی ((هەڵبژاردە لە چیرۆکی کورتی بێگانەدا))[١] چاپی کردوون کە چوار چیرۆکیان لە زمانی عەرەبییەوە و ئەو پێنجەکەی لە ئینگلیزییەوە وەریانی گێراوە. خۆ لە لایەنی هەڵبەستیشەوە ئەوا گۆران هەوڵی باشی داوە و لە شیعری فارسی و ئینگلیزییەوە گەلێ سوودی وەرگرتووە و چەندەها پارچە شیعری نایابی لێیاتن وەرگێراوەتە سەر زمانی خۆمان[٢].

کاتێ بە وردی سەرنجی ئەو بەرهەمانە ئەدەین بە ئاشکرایی بۆمان دەرئەکەوێ کە گۆران زمانزانێکی لێهاتوو بووە و بێ وچانیش وێڵی دوای خوێندنەوەی بەرهەمی چاك بووە. زمانی ئینگلیزیش یەکێکە لەو زمانانەی کە توانایەکی باشی تێدا هەبووە، ئەمەش لە بەراورد کردنی ئەو بەرهەمانە کە لەو زمان وەری گێراوەنەتە سەر زمانی بە ئاشکرا دەرئەکەوێ تا رادەیەکیش زۆر زیرەکانە توانیویەتی سوود لە نووسینی هەڵبەستی ئەو زمانە وەر بگرێ و، بە شێوەیەك ئەوتوانایەی هەبووە بە وردی وێنە شیعرییەکان و شێوەی نووسینە شیعرییەکەی بهێنێتە سەر زمانی شیعری خۆی، بێ ئەوەی جوانکاری ئەو وێنانە بشێوێنێ یاخود لەنگی پێ بگات.

II

ئەم باسە لێکۆڵینەوەیەکە لە هەڵبەستێکی مامۆستا گۆران، بە ناونیشانی ((بۆ گوڵی لاو لاو)) کە وەکو لە دیوانە چاپکراوەکەیدا ئاماژەی بۆ کراوە بنەڕەتی بیری هەڵبەستەکە لەو شیعرێکی ئینگلیزییەوە وەرگیراوە. بەو نیازەی ئەوە ڕوونکەینەوە کە گۆران تا چ ڕادەیەك لەم هەڵبەستەدا سوودی لە هەڵبەستە ئینگلیزییەکە وەرگرتووە و ئایا تەنیا بنەڕەتی بیری شیعرەکە وەرگیراوە یان لەوە پتر ؟ لەگەڵ بەراورد کردنی واتای هەردوو هەڵبەستەکە هەوڵمان داوە توانای شیعری زمانەوانی گۆران لە مامەڵە کردنی دا لەگەڵ هەڵبەستە ئینگلیزییەکەدا وە دەربخەین و لە کلاو ڕۆژنەی ئەم ڕێگەیەوە پەردەیەکی تر لە سەر لایەنێکی تری شاعرایەتی گۆران لابدەین. بۆ گەیشتنە مەبەستیش باسەکە لێکۆڵینەوەیەکی دەقی هەردوو هەڵبەستەکە دەکات.

ئەمە دەقی هەڵبەستەکەی مامۆستا گۆرانە وەکو لە دیوانەکەیدا چاپکراوە .

بۆ گوڵی لاولاو [٣]

بە کوڵ گریان لە چاوم دێ، گوڵی لاولاوی ڕەنگاوڕەنگ !
لە بەر چی وا زوو سیس ئەبی؟ چی یە ئەسبابی ژاکانت ؟
هەموو تاوێکە ڕۆژ هەڵهاتووە، بۆچی وەها بێ دەنگ
ئەژاکێی؟ توخوا، ئەی گوڵ، صەبر دەستم بە دامانت !

صەبر، تۆبی خوا ! تاوێی تر راوەستە، تا عومرم
وەکوو ڕۆژی چلەی زستان لە هەوری مەینەت ئاوابێ !
منیش هاوڕێی سەفەرتم، ئەی گوڵی لاولاو منیش ئەمرم !
منیش خیلقەت، وەکو تۆ، وا نەبێ زۆرم لەگەڵ چابێ !

منیش، وەك تۆ، بەقام کورتەو بەهارم تیژ و کەم فرسەت

گەشەم مەیلە و زەواڵە چەشنی تۆ، چەشنی هەموو دنیا
وەکوو بارانی هاوین زوو فەنایە عومری بێ مروەت !
تەبەخخور مایەیە، هەیهات، بە چەشنی شەونمی سەرگیا ! ...

لە دیوانەکەی گۆران دا پە نجە بۆ ئەو هەڵبەستە ڕانەکێشراوەکە بنەڕەتی ئەم هەڵبەستەی لە سەر دانراوە، تەنانەت ناوی شاعیرەکەش نەهاتووە.

لە راستیدا ،کە پارچە شیعرێکی هونەری ئینگلیزییە ((Robert Herrick))[٤] ١٥٩١_١٦٧٤ ، لە ژێر ناونیشانی ((To Daffodils)) کە دەقە ئینگلیزییەکەی بەم شێوەیەی خوارەوەیە :

To daffodils [5]

Faire daffodils , we weep to see
You hase away so soon:
As yet the early-rising sun
Has not arrained his noon
Stay , stay ,
Until the hasting day
Has run
But to the even-somh ;
And , having prayed together , we
Will go with you along .
We have short time to stay , as you ,
We have as short a spring ;
As quick a growth to meet decay ,
As you , or anything .

هەروەکوو گوتمان لە پەراوێزی دیوانەکەی گۆران دا ئاماژە بۆ ئەو ڕاستییە کراوە کە بنەڕەتی بیری ئەم هەڵبەستەی گۆران لە سەر هەڵبەستێکی ئینگلیزی دانراوە، بەڵام کاتێ دەقی هەڵبەستی ناوبراو بەراورد دەکەین لەگەڵ هەڵبەستەکەی هەرك دا بۆمان ڕوون دەبێتەوە کەگۆران نەك تەنیا بنەڕەتی بیری هەڵبەستەکەی وەرگرتووە، بەڵکو بە توانایەکی شاعیرانە و زمانزانیێکی زۆر لێهاتووەوە

هەڵبەستەکەی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی کوردی، ئەمەش لە بەراورد کردنی ناونیشانی هەردوو هەڵبەستەکەوە بە ئاشکرا دەرئەکەوێ. گۆران تایتڵی هەڵبەستەکەی ((هەرك))ی ((To Daffodils))ی وەرگێڕاوە بە ((بۆ گوڵی لاولاو)) کە نزیکترین واتایە بۆ ئەم دوو وشە ئینگلیزییە کە لە فەرهەنگی (Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English **)دا واتاکەی بەم شێوەیە هاتووە :**

Daffodils: Yellow flower with long narrow leave growing from a blub.

واتە گوڵێکی زەرد کە گەڵای باریك و درێژی هەیە لە ڕووەکی پیازییەوە سەوز دەبێ. وە وەکوو لە فەرهەنگی (المورد)دا هاتووەواتای (النرجس البری، النرجس الكاذب**) دەگرێتەوە. واتە گوڵە نەرگزی خۆمان ناگەیەنێ کە پێی دەگوترێ(** Narcissus **). جا دەتوانین بڵێین وشەی** To Daffodils **تەواوەتی بە واتای ((بۆ گوڵی لاولاو)) دەگرێتەوە پڕ بە واتای هەڵبەستەکەی (هەرك)ە**

لە ڕاستیدا گۆران هێندە شاعیرانە هەڵبەستەکەی وەرگێڕاوە و ئەوە ندە بە توانایەکی باڵاوە بیر و وێنە هونەرییەکانی دارشتووە وا لە خوێنەر و گوێ گری هەڵبەستەکەی دەکات بە هیچ شێوەیەك بیری بە لای ئەوەدا نەترازێ کە ئەم هەڵبەستە وەرگێرراوە. تەنانەت ئەو کێش و قافیەیەی بۆ هەڵبەستەکە دایناوە زیاتر وەهای پیشان دەدا کە وەرگێڕان نیە(٦). ئەمەش نیشانەیەکی ترە بۆ بلیمەتی و توانای بەرزی هۆنەر . فەرموو دێڕی یەکەمی چەند جوان و شاعیرانە وەرگێڕاوە:

Faire daffadils , we weep to see

به کوڵ گریان له چاوم دێ، گوڵی لاولاوی ڕەنگاوڕەنگ

وشەی faire (که پیتی e ئێستاکێ بەکار ناهێنرێ له نووسیندا) له بەکار هێنانی کۆندا (old use) به واتای beautiful واته جوان بەکار هێنراوه، گۆرانیش به ((ڕەنگاوڕەنگ)) وەری گێڕاوه که واتای جوانی و ڕەنگین دەگەیەنێ، ئەمەش هەمان واتای ((faire))ەو زۆر به تەواوی جوانی و قەشەنگی گوڵەکه دەگەیەنێ. لەبەر ئەوەی گوڵی لاولاوی وڵاتی خۆمان گەلێ ڕەنگی هەیه ، شاعیریش ئەم گوڵه کێوییه وەسف دەکات . جا بەکارهێنانی ((ڕەنگاوڕەنگ)) بۆ وەسف کردنی گوڵەکه شاعر سەرکەوتووانه گشتی یەت به سەر وەسفەکەدا دەدا بێجگه له دەربڕینی جوانی گوڵەکه . بەم شێوەیه گۆران گیانێکی نوێ و زیندوو به بەر وەرگێڕانی دەقەکەدا دەکات. له هەمان دێڕدا وشەی weep که واتای cry , let tears fall from the eye دەگەیەنێ، واته گریان و فرمێسك هاتنه خوارەوه به چاودا. دەبینین گۆران به هەمان واتا وەری گێڕاوه بەڵام وشەی ((بەکوڵ))ی خستۆته سەر که تام و چێژی کوردانه و ڕەسەن و هەست و سۆزێ گەرم ئەبەخشێته هەڵبەستەکه، ئەمەش وا له خوێنەر دەکات هەست بەوه بکات که ئەو سۆز و هەستەی له هەڵبەستەکەدا دەربڕاوه سۆز و هەستی ڕاستەقینەی هەڵقوڵاوی گۆرانه و بەس. ئەمەش مۆرکی زیرەکی یه له وەرگێڕانی هەڵبەستەکەدا و توانای بلیمەتی هۆنەر دەر ئەبڕێ. دێڕی دووەمی هەڵبەستەکەی هەرك که بەم شێوەیەیه :

You haste away so soon

تەمەن کورتی و زوو سیس بوون و به سەر چوونی گوڵەکه دەگەیەنێ.

ئەم دێڕ شیعرەش ئەگەر چی به شێوەی پرسیار نەگوتراوه، بەڵام شێوەی سەر سوڕمانی پێوه دیاره گۆرانیش زۆر زرنگانه هەمان بیری بەکار هێناوه، بەڵام له چوار چێوەی زمانەوانی دێڕەکه هەندێ دووركەوتۆتەوه، له بەرگێکی تازەدا دێڕەکەی له شێوەی دوو پرسیاردا ئاڕاستەی گوڵەکه دەکات بێ ئەوەی چاوەڕوانی وڵام بکات:

لەبەر چی سیس ئەبی وا زوو؟ چیه ئەسبابی ژاکانت ؟

واته بۆچی هێنده تەمەنت کورته؟ وەکوو بڵێی پرسیارەکه به سەرسوڕمانەوه دەکات و تەوەقوعی ئەم تەمەن کورتی یه ناکات. چونکه ئەم تەمەن کورته کورتی یه

دەبەستێتەوە بە کەم خایەنی تەمەنی مرۆوە کە بە شێوەیە لە دەستی زۆرداری سروشت ئەیداتە قەڵەم و تەوەقوعی ئەوە ناکات کە ئەوە دەستی زۆرداریيە گوڵە لاولاو بگرێتەوە کە بەشێکە لە سروشت خۆی.لە هەمان کاتدا دەبینین هۆنەر سوودی لە هەمان شێوەی دێڕی دەقەکەدا وەرگرتووە کە هەر یەك تیایدا گفت و گۆ لە گەڵ گوڵە لاولاودا دەکات، کە زیندوویەکی ئادەمیزادی دەبەخشێنێ.

دێڕی سێیەم و چوارەمی هەڵبەستەکەی هەرك:

As yet the early-rising sun
Has not attained his noon.

ئەوە دەگەیەنێ کە ڕۆژی تازە هەڵهاتوو هێشتا ئەوەندوە بەرز نەبۆتەوە تا ئەو ڕادەیەی‌تینی گەرمی گرتبێ و .. واتە نەگەیشتۆتە نیوەڕۆ کە نیوەی تەمەنی ڕۆژە. بۆیە هۆنەر داوا لە گوڵە لاولاو دەکات و دەڵێت:

Stay , stay ,
Until the hasting day
Has run

واتە: ئۆقرە بگرە گوڵی لاو لاو تا ڕۆژی کورت_تەمەن دەورەی خۆی تەواو دەکات.

مامۆستا گۆرانیش هەمان بیری ئەو دێڕانەی سەرەوەی وەرگرتووە و بە توانایەك و بەهرەیەکی بەرزی هۆنەرانەوە وەریگێڕاوەتە شیعرێکی زۆر ناسکتر و لە دەقەکە دڵڕفێنتر .

هەموو تاوێکە ڕۆژ هەڵهاتووە، بۆچی وەها بێ دەنگ
ئەژاکێی؟ توخوا، ئەی گوڵ، صەبر دەستم بە دامانت

ڕاستە گۆران وشو بە وشە ئەم دێڕانەی وەرنەگێڕاوە بەڵام نەك تەنها بیرۆکە تەنانەت نەغمە و ئاوازی محاوەرەی دێڕەکانیش وەرگرتووە. لە هەر دێڕێ کە وەری گێڕاوە جێ پەنجەی هۆنەرایەتی پتر بە دەر دەکەوێ و دەبینین بە چ شێوەیەکی ڕەسەن بیری ئەو دێڕانە ئەڕێژێتە قالبی شیعرەکەی خۆیەوە . کاتێ چوارینەکەی دووەمی هەڵبەستەکەی گۆران لەگەڵ هەڵبەستەکەی هەرك بەراوردەکەین بۆمان دەردەکەوێ کە ئەم چوارینەیە

تا ڕادەیەك لە هەڵبەستەکەی هەرك دوور کەوتۆتەوە.. ئەگەر چی وەرگێڕانێکی وشە بە وشە نی یە بەڵام گۆران هەمان بیرە سەرەکییەکەی هەرك بەکار دێنیٚ:

Stay , stay ,
Until the hasting day
Has run
But to the even-song ,
And , having prayed together , we
Will ge with you a long .

بیٚ گومان هەرك لەم چەند دێڕەی سەرەوەدا دیسان دووپاتی تەمەن کورتی گوڵی لاولاو و مرۆڤ دەکاتەوە، واتە تەمەنی ئێمەی مرۆڤیش شێوەی تەمەنی گوڵی لاولاوە هەر چاو نوقاندنێکە و زۆر بە پەلە ئاوا دەبیٚ. گۆران هەمان بیری بەکار هێناوە و زۆر بە توانایەکی هۆنەرانەی بەرزەوە لە قاڵبێکی شیعریدا دای ڕشتووە.

صەبر تۆبی خوا ! تاوێکی تر ڕاوەستە، تا عومرم
وەکوو ڕۆژی چلەی زستان لە هەوری مەینەت ئاوابیٚ،
منیش هاوڕیٚی سەفەرتم، ئەی گوڵی لاولاو منیش ئەمرم !
منیش خیلقەت، وەکوو تۆ، وانەبیٚ زۆرم لەگەڵ چابیٚ !

ڕاستە لە بەراورد کردنی ئەم چوارینەیەی گۆران دا بەرامبەر بە هەڵبەستەکەی هەرك دەبینین گۆران ئەم دوو دێڕەی دەقەکەی بە تەواوەتی لاداوە:

But to the even-song;
And , having prayed together , we

واتە:

صەبر تاوێکی تر ڕاوەستە تا نوێژی ئێواریٚ
کە پیٚکەوە نوێژمان بەجیٚ هێنا ، منیش لەگەڵتا دێم

بەڵام گۆران هەمان بیری بەکار هێناوە : ئێمەدەزانین نوێژی ئێواریٚ تەمەن کورتی دەبەخشیٚ گۆرانیش سوودی لە هەمان بیر وەرگرتووە بەلام لەجیاتی ((نوێژی ئێواریٚ)) ئەو ((ڕۆژی چلەی زستان))ی بەکار هێناوە کە هەمان بیرۆکەی تەمەن کورتی و کەم

خایەنی دەچەسپێنێ. ئەمەش دیسان زانیەتی و بیر تیژی هۆنەر دەنوێنێ. هەمان بیر بەکار دێنێ بەڵام بە بەکار هێنانی نموونەیەك کە زیاتر لە بارودۆخی سروشتی کوردەواری و ناوچەکەوە نزیکە و لە تێگەیشتن و بیر کردنەوەی خەڵکی ناوچەکەوە نزیکترە . لە ناو شەختە و سەهۆڵ بەندان و ڕەشەبای ناوچەی سلێمانی و سەرمای کوشندەی چلەی زستان دا مرۆڤ پێویستی بە شتێ نیە بۆی ڕوون بکاتەوە کە ڕۆژی چلەی زستان چەند تەمەن کورتە؟

صەبر تۆبی خوا ! تاوێکی تر ڕاوەستە، تا عومرم
وەکوو ڕۆژی چلەی زستان لە هەوری مەینەت ئاوابێ

بەڵام دەتوانین بڵێین دێڕی سێیەمیچوارینەکەی گۆران کە دەڵێ:

منیش هاوڕێی سەفەرتم، ئەی گوڵی لاولاو منیش ئەمرم

تا ڕادەیەکی زۆر لە شیعرەکەی هەرك وەری گرتووە:

Will go with you along ,

بەڵام گۆران ئەم تەمەن کورتییەی مرۆڤ دەکات هەلێ بۆ ئەوەی نارەزایی خۆی دەربارەی بوون دەربڕێ. وا دەر ئەکەوێ کە گۆران بیەوێ چەوساندنەوەی مرۆڤ بکاتە هۆی ئەم تەمەن کورتییە، ئەگر چی هۆی سەرەکی ئەو چەساندنەوەیەش دەخاتە پاڵ ((زیندەگی)):

منیش خیلقەت وەکو تۆ ، وا نەبێ زۆرم لەگەڵ چابێ

ئەم فکرەیە ئەگەر چی زۆر بە کورتی لەم دێڕەدا باسکراوە.. لە سەرەتای ئەم چوارینەدا فکرەکەی خستۆتە ڕوو کە دەڵێ:

صەبر تۆبی خوا ! تاوێکی تر ڕاوەستە ، تا عومرم
وەکو ڕۆژی چلەی زستان لە هەوری مەینەت ئاوابێ ،

واتە ڕۆژگاری عومری لە ژێر ستەم و مەینەتدا ئەباتە سەر . ئەوەی مەبەستی منە لێرەدا ئەوەیە کە بەم شێوەیە گۆران بیری هەڵبەستەکەی دەوڵەمەندتر دەر ئەخا و تا ڕادەیەك سەرکەوتووانە بیرۆکەکەی هەرك ڕووە و بەکار هێنانێکی فەلسەفەی دەبا. لە هەمان کاتدا دەبێ ئەوەتێبینی بکەین کە گۆران لە سەر هەمان شێوەی چوارینەی یەکەمی

هەڵبەستەکی بەردەوامە لە وەرگێڕانی نەغمەی شیعری هەڵبەستەکەی هەرك وەکو بەکار هێنانیشێوەی گفتو گۆ کردنی ڕاستەوخۆ لەگەڵ گوڵەکە و بەکار هێنانی گوڵی لاولاو لە هەمو هەڵبەستەکەدا و مامەڵە کردن لەگەڵی دا وەکو مرۆڤێك کە لە هۆنراوەی ئینگلیزی دا پێی دەگوترێ personification ، تەماشا چەند بە جوانیخۆی دەکاتە هاوڕێی سەفەری گوڵەکە و دەڵێ:

منیش هاوڕێی سەفەرتم ، ئەی گوڵی لاولاو منیش ئەمرم

جا ئەم چوارینەیەش هەر لە سەر بیرۆکە بنەڕەتی یەکەی ئەو چەند دێڕەی هەڵبەستەکەی هەرك بنیات نراوە ، ئەگەر چی وەرگێڕانی وشە بە وشەی دەقەکەی نەکردووە بەڵام واتای هەمان دێڕەکانی دەقەکەی بە شێوەی ((وەرگێڕانی تفسیری)) بەکارهێناوە . لەگەڵ ئەوەش دا هەندێك بیر و بۆچوون و دەربڕینی بەکار هێناوە کە لە دەقەکەدا بەدی ناکرێ و گۆرانیش بەم شێوەیە بیرۆکەکەی قووڵتر نوواندووە و توانیوێتی بەم جۆرە لادانە لە دەقەکە بیرۆکە سەرەکییەکەی فرەوانتر و بەهێزتر دەربخات. کاتێ لە سێهەم چوارینەی هەڵبەستەکەی گۆران ورج دەبینەوە و لەگەڵ دەقەکەدا بەراوردی دەکەین:

We have short time to stay , as you ,
We have as short a spring ;
As quick a growth to meet decay ,
As you , or anything .

بە ئاسانی بۆمان ڕوون دەبێتەوە کە گۆران نەك تەنها بیرۆکە سەرەکییەکەی چوارینە ئینگلیزییەکەی وەرگێڕاوە ، بەڵکو هەر هەموو دێڕەکانی بە شێوەیەکی زۆر لێهاتووانە کردۆتە کوردی:

منیش ، وەك تۆ ، بەقام کورتە و بەهارم تیژ و کەم فرسەت

،

گەشەم مەیلە و زەواڵە چەشنی تۆ ، چەشنی هەموو دنیا
وەکو بارانی هاوین زوو فەنایە عومری بێ مرووت ،

تەبەخخوری مایەیە ، هەیهات ، بە چەشنی شەونمی سەرگیا

ئەگەر چی گۆران بە ناوی خۆیەوە لەگەڵ گوڵەکەدا دەدوێت ، بەڵام ئەو وشەی ((منیش)) کە بەکاری دێنێ واتای مرۆڤ بە گشتی دەگرێتەوە ، واتا هەمان واتای ((we)) کە هەرك بەکاری دێنێ. ئەوەش تێبینی دەکرێکە بۆ چەسپاندنی بیرۆکەی تەمەن کورتی ، کە یەکێکە لە بیرۆکە سەرەکییەکانی هەڵبەستەکە ، گۆران پەنا دەباتە بەر دوو وێنەی شیعری کە لە دەقەکەدا بەکار نەهاتووە، بەکار هێنانی ئەو دوو وێنەشیعرییەش هەر زیاتر لەبەر ئەوەیە چونکە هەردووکیان لە سروشتی کوردستانەوە وەرگیراون، بە گوێرەی ژیانی ناوچەکە هەر نامۆیی یەك بەدی بکرێ لە وێنە شیعرییەکانی تردا بەم شێوەیە دای دەپۆشێ. یەکەمیان چوواندنی تەمەنی کورتی بە گشتی کەم خایەنی ژیانی گەشی وخۆشی بە تەمەنی((بارانی هاوین)) کە هیچ ڕوون کردنەوەیەکی پێویست نیە.

III

تەنانەت بۆ جوتیارێکی نەخوێندەوارە، کە گۆران هەموو کاتێ ئەم چینانەی کۆمەڵی لە بیر بووە بە تایبەتی لە داڕشتنی هۆنراوەکانی دا. لە هەمن کاتدا گۆران بیرە فەلسەفییەکەی زیاتر دەچەسپێنێ کە دەڵێ ((گەشەم مەیلە و زەواڵە چەشنی تۆ ،،،)) بەمەش تاکیدی تەمەن کورتی بەهاری ژین دەکاتەوە و دووپاتی ئەو ڕاستییە دەکا کە لەو ژیانە کورتەشدا لایەنی ناخۆشی پتر دەکرێ.بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا حەسرەت بۆ ئەو تەمەن کورتییەی ژیان دەکێشێ و بە تەمەنی ((شەونمی سەرگیا))ی دەچوێنێ، ئەمیش دووەم وێنە شیعرییە کە بەکای دێنێ و لە دەقەکەدا بەدی ناکرێ، بەڵام گۆران بە بەکار هێنانی ئەم وێنەیەش دەیەوێ دواین مۆرکی ڕەسەنی و شاعیرێتی خۆی لە هەڵبەستەکەدا بنوێنێ.

وەرگێڕان وەکو هەر لقێ لە لقەکانی ئەدەبی، هونەرێکی تایبەتی یە و هونەرمەندێکیش بە توانا و لێهاتوو نەبێ ئەوا بە ئاسانی سەرکەوتن بە دەست ناهێنێ لەم بوارەدا. گومانیشی تێدا نیە کە وەرگێڕان شێوەی زۆرە و ئەویش لە سەر توانای وەرگێڕەکەی خۆی

ڕادەوەستیٚ [٧]. وەرگیٚڕانی شعریش ناسکترین شیٚوەی وەرگیٚڕانە چونکە ئەم شیٚوەیە پیٚویست بەوە دەکات کە وەرگیٚڕ چیٚژیٚکی تەواو لەو دەقە شیعرییە وەرگریٚ و دەبیٚ بەهرەیەکی شیعری تایبەتی هەبیٚ. بەم شیٚوەیە دەبینین گەلیٚ جار وەرگیٚڕانی دەقی هۆنراەیەك لە دەقەکە بەتام و چیٚژتر دەبیٚت، هەر وەکو لەم هەڵبەستەی گۆران دا بەدی دەکریٚ. چونکە مەرج و کەرەستەی وەرگیٚڕانی شیعری وەرگیٚڕەکە تەواو بووە و لە هەمان کاتدا ئەو دەقەش بووەتە هۆی ئیلهامیٚ بۆ هۆنەر وای لیٚ کردووە ئیلهامی دەقی هۆنراوەکە بە هەستیٚکی شاعیری ناسکەوە بچیٚژیٚ بەر لە دەست پیٚ کردنی بە وەرگیٚڕانی وشە و واتای دەقی هەڵبەستەکە کلۆکۆی دەروونی هۆنەر تاوی سەندووە و قەریحەی شیعری ئیلهامی سەندووە کە وەرگیٚڕانی دەقەکە بەوە دەچیٚ لە هەست و دەروون و ئەندیٚشەی خۆیەوە هەڵقوڵابیٚ. بەم شیٚوەیە وەرگیٚڕ توانیویەتی سەرکەوتووانە نەك تەنها وشە بە وشە یان واتای دەقەکە وەربگیٚڕیٚ ئاواز و سۆز و هەستی هەڵبەستەکەش. گۆران هەر وەکو لە بەراورد کردنی هەردوو هەڵبەستەکەدا بۆمان دەر دەکەویٚ زۆر شاعیرانە دەقەکەی وەرگیٚڕاوە و گرنگی یەکی تایبەتی بە وەرگیٚڕانی واتا و بیرۆکەی دەقەکە داوە.

دەتوانین بڵیٚین ڕیٚگا و جۆری وەرگیٚڕان بە ژمارەی وەرگیٚڕانە و هەر وەرگیٚڕیٚ شیٚوەی تایبەتی هەیە بە خۆیەوە ئەویش لە سەر دەقەکە و توانا و سەلیقە و کەرەستەی وەرگیٚڕەکە ڕادەوەستیٚ.

زیاتر شیٚوەی وەرگیٚڕانی تفسیری گرتۆتە بەر لەم وەرگیٚڕانەدا و لە هەمان کاتدا مۆرکی شاعیریٚتی خۆی دەچەسپیٚنیٚ بەو ویٚنە شیعریانەی کە دەیخاتە سەر دەقەکە و دەبنە سەر باریٚکی قشت بۆ هەڵبەستەکە[٨] کە دەڵیٚین ئەم هەڵبەستە وەرگیٚڕاوە، ئەم وەرگیٚڕانە بە هیچ شیٚوەیەك لە نرخی هەڵبەستەکە کەم ناکاتەوە، بەڵکو بە پیٚچەوانەوە ئەم شیٚوە وەرگیٚڕانە سەرکەوتووە چەند خاڵیٚکی زۆر سەرەکی دەسەلیٚنیٚ کە دەکریٚ وەکو کۆڵەکەیەك بژمیٚردریٚن لە تەك شاعیریٚتی و زمانزانی هۆنەردا .ئەم ڕاستییە ئەوەمان بۆ دەچەسپیٚنیٚ کە گۆران زمانزانیٚکی زۆر لیٚهاتوو بووە و بیٚ شك لە دەقەکەدا ئیلهام و چیٚژی تەواوی وەرگرتووە ئەگینا وا سەرکەوتووانە دای نەئەڕشتەوە

ئەم چوار چێوە شیعرییە دڵڕفێنەوە.ئەم خاڵە گرنگی یەکی تایبەتی هەیە لە قۆناغی شیعری کوردی نیوەی یەکەمی ئەم سەدەیەدا، چونکە خوێندەوارانی قەتابخانە لەو سەردەمەی کوردستان دا زۆر کەم بوون. ئەم کارە هونەریەش ئەوە دەر دەخات کە ئەو گۆڕانەی لە شیعری کوردیدا گۆران ڕێی بۆ خۆش کرد و بەدی هێنا لە لایەکەو دەگەڕێتەوە بۆ ئاگاداری و ورد بوونەوەی هۆنەر لە ئەدەبی بێگانە و بە شێوەیەکی تایبەتی چێژ وەرگرتن و قوڵ بوونەوەی لە شیعری ئینگلیزی کە دیارە دەورێکی باڵای هەبووە لە خەملاندنی قوتابخانە شیعرییەکەی گۆران دا. بە تایبەتی چێژ وەرگرتنی لە هۆنراوەی چەرخی ((ڕۆماشیکی))(٩) ئینگلیزی وەکو:

Keats , Shelley , Coleridge , wordsworth

ئەم جۆرە وەرگێڕانە لە هەڵبەستدا توانای بلیمەتی هۆنەر دەر ئەخات بە تایبەتی ئەو شێوە دارشتنە نوسینە کە تەنها لە هەڵبەستێکدا وەری دەگرێ کە بە سەلیقەت دارێژرابێ.چونکە وەرگێڕانی شیعر وەك ئەوە وایە بلوێر بە سەرەکەی دیکەی لێ بدرێ(١٠) . ئەگەر بێت و وەرگێڕ مەرجە سەرەکییەکانی وەرگێڕانی شیعری لە باردا نەبێ. هەر وەك هارولد بلووم دەڵێ:

هۆنراوەی باش هەر دەم پشت بە دەقێکی کە دەبەستێ کە هۆنەرێ بەر لەو نوسیویەتی وە هۆنەر بۆ ئەوەی داهێنانێکی شیعری و وێژەیی بە نرخ وە دەست بێنێ دەبێ پشت بە تاقی کردنەوەیەکی شیعری پێش خۆی ببەستێت و داهێنانی ئەمیش لە سەربادەدا دەبێ کە دەیخاتە سەر تاقی کردنەوەیەکی هۆنەرەکەی پێش خۆی(١١). داهێنانی گۆرانیش وەکو هۆنەرێك لەم هەڵبەستەدا شێوەی وەرگێڕانەکەیە و بەکار هێنانی وێنە شیعرییەکانی و جۆری گفت و گۆ کردن و ئەم مۆرکە ڕەسەنی یە کە لە ڕووی بەکار هێنانی مۆسیقا و زمانە شیعرییەکەوە بەکاری هێناوە. جا بوونی هەڵبەستەکە وەکوو هەڵبەستێکی وەرگێڕاو بە هیچ شێوەیەك لە باڵایەتی و توانای هۆنەر ناقرمێنێ. بەڵکو لایەنێکی تر لە شاعیرێتی گۆرانی مەزن دەچەسپێنێت

پەراوێز

١_گۆران، هەڵبژاردە لە چیرۆکی کورتی بێگانەدا، ١٩٥٣ ،چاپخانەی معارف، بەغدا

٢._ماموستا عومەر مەعروف بەورزنجی لە مەقالەیەکی دا بە ناونیشانی ((گۆران و ئەدەبی ئینگلیزی))دا بە دوو بەش لە گۆڤاری ((رۆژی کوردستان))دا لە ژمارەی ٤٢ تشرینی ٢ ی ١٩٧٦ و ژمارەی ٥٠ تەمووزی ١٩٧٨ دا چاپکراوە، هەوڵی داوە ئەو شاعیرە ئینگلیزانە دەست نیشان بکا کە ماموستا گۆران سوودی لە بەرهەمەکانیان وەرگرتووە.

٣_دیوانی گۆران ، لاپەرە ٢٢٣

٤_رۆبەت هەرك (١٥٩١_١٦٧٤) شاعیرێکی ئینگلیزی چەرخی هەڤدەیە، لە شاری لەندەن لە دایك بووە و لە خێزانێکی زێڕنگەرە و ژیانی ئابوورییان زۆر باش بووە . هەرك لێهاتووانە توانی بڕوانامەی بکلوریوس و ماستەر لە ١٦١٦ دا لە کۆلیجی stjhone **لە کمبردج وە دەست دێنیٚ وە لە ساڵی ١٦٢٣ دا دامەزرێنرا وەکوو کاهن پاشماوەی تەمەنی لەو کارەدا بردە سەر . لە ساڵی ١٦٤٨ دا دوو دیوانی شیعری چاپکرد: یەکێکیان بە ناونیشانی** Hesperidins **(بێستانی سێوی زێڕین_بێستانێکی ئەفسانەییە لە لایەن ڕۆژ ئاوای جیهاندایە و گوایە سێوی زێڕین ئەگرێ)، ئەم دیوانەبریتی بوو لە گۆرانی دڵداری**_Pastoral poems and love lyrics**دووەمیان لە ژێر ناونیشانی** Noble Numbers **دایە کە بریتی یە لە کۆمەڵێ هەڵبەستی ئاینی . هەرك زۆری نووسینەکانی (**Jonson**)ی لا پەسەند بووە بۆیە لە (**Lyrics**)لیریکەکانی هەندێ جار لاسایی ئەو شاعیرە ئەکاتەوە، ئەگەر چی هەرك ئەو هەستە شیعرییەی ناگاتە ئاستی (جۆنسن) بە تایبەتی لە لایەن شێوەی شیعری و تەرکیز و قووڵی ماناوە. بۆیە بە دەگمەن هەڵبەستەکانی بیر فراوانی تێدا بەدی دەکرێ. بەڵام شیعرەکانی وەسف دەکرێن بەوەی کە بە شێوەیەکی ڕاستەوخۆ بە جوانی و ڕوحێکی گەشی و خۆشی کاری تێ کردووە، ئەمە ڕاستییەکە ەدەیگەیەنێتە ئاستی یەکێ لە هۆنەرە هەرە ناسراوەکانی ئەو چەرخە.**

5_robert Herrick selected poems , p 105 .

٦_ماموستا عومەر مەعرووف لە باسەکەی دا " گۆران وئەدەبی ئینگلیزی " هەمان را دەردەبڕێ ودەڵێ"کە ئێمە باسی دوا کۆپلەی ئەکەین ومۆرکی وەرگێڕانی پێوە ئەلکێنین وئەبێ لە کۆپلەی پێشودا هەندێ دێری لە وەرگێڕان ئەچێ بەلاَم بە ئەندازەی دێڕەکانی دووای نییە "..لاپەڕە٤٢گۆڤاری ڕۆژی کوردستان .ژمارە ٤٢. تشرین٢ ١٩٧٦.

٧چەند ڕێگایەك دەست نیشان کراوە بۆ وەرگێڕان وەکو:

_وەرگێڕانی وشە بە وشە (word for word translation **) کە دەسکاری دەقەکەی تێدا ناکرێ لەم جۆرە وەرگێڕانەدا سادەیی و تەم و مژی لە واتاکەی دا بەدی دەکرێ.**

_وەرگێڕانی سەربەخۆ (free translation **) لێرەدا وەرگێڕ واتای دەقەکە وەردەگێرێ بێ ئەوەی گرنگیەك بە وشەکانی بدات. ئەم وەرگێڕانەش ڕێگە ئاسان دەکات بۆ ئەوەی وەرگێڕ لە دەقەکە دوور دەکەوێتەوە، بە تایبەتی گەر یەکێ لە وشە سەرەکییەکانی بیر بچێ.**

_وەرگێڕانی تفسیری ((explanatory **)) کە وەرگێڕ تێیدا دەتوانێ دەسکاری دەقەکە بکات لە لایەن زمانەوانی یەوە بە مەرجێ لە واتا سەرەکییە دوور نەکەوێتەوە.**

_جۆری وەرگێڕانی تر هەیە پێی دەڵێن ((imitation **)) ئەمەش لە سنوری وەرگێڕانی وشە بە وشە و تفسیری تەنانەت مەعنەویش دەرئەچێ و لە دەقەکە دوور ئەکەوێتەوە.**

د. صفاء الخلوصی ، فن الترجمة منشورات وزارة الثقافة والاعلام ١٩٨٢، لاثترة ١٩_٢٥

J.C . CATFORD. A LINGUISTIC THEORY OF TRANSIATION. OXFORD UN . BRESS. 1963.PP. 20_26.

٨_ د-عبدالله دەباغ هەمان ڕای دەر بڕیوە دەربارەی ئەم هەڵبەستە و لە باسێکیدا بە ناوونیشانی ((گۆران و کۆلدسمث **و تازە کردنەوە لە هۆنراوەدا)) کە تیایدا ئاماژەی بۆ ((بۆ گوڵی لاولاو)) کردووە دەڵێ:**

چونکە بە ڕاستی شتێکی سەرنج ڕاکێشە کەوا ئەو هەڵبەستانەی گۆران تێیاندا کەوتۆتە ژێر کارتێکردنی بیر یاخود چوار چێوە گشتی یەکەی هەڵبەستێکی ئەدەبی ئینگلیزی هۆنراوەی گرنگتر و کار تێکەرترن لەوانەی بە تواوەتی وەری گرتوون، بەو ڕادەیەی پێویستە پێیان بوترێ وەرگێڕانی شیعری نەك هۆنراوەی ڕەسەن. لە ڕاستیدا تەنها نموونەی ئەم جۆرە وەرگرتنە هەڵبەستی (بۆ گوڵی لاولاو)ە کە دەتوانرێ پێی بوترێ وەرگێڕانێکی سەربەخۆی هەڵبەستەکەی ڕۆبەرت هەرك.

د-عبدالله دەباغ ((گۆران و کۆلدسمث **و تازە کردنەوە لە هۆنراوەدا)) ((ڕۆشنبیری نوێ)) ژمارە ١١٨ حوزەیرانی ١٩٨٨ ، لاپەڕە ١٠٠**

٩_ئەم قۆناغەی ئەدەبی ئینگلیزی لە ساڵی (١٧٩٨)ەوە دەست پێ دەکات تا ساڵی ١٨٣٠ .

١٠_ئەمە وتەی پیرەمێردی نەمرە لە وتارێ جەزا عەلی ئەمین بە ناوی ((سەرەتایەکی پێویست بۆ ئەدەبیاتی منالّنی کورد))ەوە وەرگێڕاوە ...گۆڤاری نووسەر کورد_ژمارە ٦ _خولی دووەم شوباتی ١٩٨١ ((لاپەڕە ١٨٢_١٨٥)).

١١_Harold Bloom **کە ڕەخنە گرێکی ناسراو و پرۆفیسۆری مادەی ئینسانیاتە لە ئەمریکا. چوار کتێبی نووسیوە دەربارەی تیۆری هۆنراوە نووسین و ڕەخنە سازی. ئەم دوو کتابەی:**

The influence of anxiety (1973)

A map of misreading (1975)

بە تایبەتی دەربارەی تیۆری هونەری هۆنراوە نووسین و دروست بوونی شاعیرێتی دەدوێ.

سەرچاوەکان

١_ دیوانی گۆران، بەرگی یەکەم، چاپخانەی کۆڕی زانیاری عێراق_بەغدا ١٩٨٠

٢_گۆران، هەڵبژاردە لە چیرۆکی کورتی بیگانەدا، چاپخانەی مەعارف_بەغدا ١٩٥٣

٣_ Hayward, john, Robert Herrick selected poems. Middlesex: penguin books 1td ., 1961.

٤_عومەر مەعروف بەرزنجی، گۆڤاری ڕۆژی کوردستان،تشرینی دووەمی ١٩٧٦ ژمارەی (٤٢) و ژمارەی (٥٠) تەموزی ١٩٧٨

٥_د-صفاء خلوصي فن الترجمة في ضوء الدراسات الحضاريةو منشورات وزارة الثقافة و الأعلامو ١٩٨٢

٦_ catford. j.c. A Linguistic Theory of Translation. London; Oxford University Press, 1963.

٧_ bloom, Harold. The Influence of Anxiety a Theory of Poetry. London; oxford press 1973.

٨_ A map of Misreading . London; Oxford University Press . 1975

٩_دکتۆر عبدالله دەباغ ((گۆران و کولدسمث **و تازە کردنەوە لە هۆنراوەدا)) ڕۆشنبیری نوێو ژمارە ١١٨ حوزەیرانی ١٩٨٨ و لاپەڕە ١٠٠_١٠٤**

١٠_جەزا عەلی ئەمین ((سەرەتایەکی پێویست بۆ ئەدەبیاتی منداڵانی کورد)) نووسەری کورد_ژمارە ٦_ خولی دووەم شوباتی ١٩٨١ لا پەڕە ١٨٢_١٨٥